

PUT KA PRAVDI

PORTRET SUDIJE: TATJANA VUKOVIĆ, SUDIJA VEĆA ZA RATNE ZLOČINE OKRUŽNOG SUDA U BEOGRADU

Presude sa pečatom istorije
Ana Toskić

Naš mandat nije da utvrdimo zašto se rat desio već zašto se desilo ono što predstavlja kršenje pravila u ratu

Tatjana Vuković, sudija Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu i zamenica predsednika tog Veća nedavno je izrekla prvostepenu presudu za jedan od najmasovnijih i najmonstruoznijih ratnih zločina devedesetih. Presudom sudskega veća kojim je sudija Vuković predsedavala, trojica pripadnika paravojsnog formacija „Žute ose“ i „Pivarski“ osuđeni su na ukupno 31 godinu zatvora, dok je četvrti optuženi oslobođen optužbi. Zbog obima i brojnih novina koje se vezuju za taj predmet, Tatjana Vuković navodi da je on nešto „potpuno drugačije“ od svega što je radila, a tako ocenjuje i rad u Veću za ratne zločine, uopšte.

Sebe naziva „sudskim detetom“, jer je čitav svoj radni vek provela u sudu, počevši kao pripravnik u Drugom opštinskom суду neposredno nakon diplomiranja, 1981. godine. Pre dolaska na mesto sudije u Veću za ratne zločine, postupala je u svim fazama krivičnog postupka - kao stručni saradnik u istrazi, kao sudija u prvostepenom krivičnom odeljenju Drugog opštinskog, a potom i Okružnog suda, u kome je od 2001. godine sudila i u drugostepenom odeljenju. Za vreme akcije „Sablja“, došla je na mesto predsedavajućeg Krivičnog vanraspravnog veća, u kome i danas sudi.

Predsedavali ste sudskim većem u predmetu „Zvornik1“. Moglo bi da se kaže da ste prvi deo tog velikog i teškog slučaja završili izricanjem prvostepene presude. Slede predmeti „Zvornik2“ i „Zvornik3“. Po svemu sudeći, ni to nije kraj kada su u pitanju ratni događaji u Zvorniku 1992. godine. Sudije se ne izjašnjavaju u javnosti o predmetima na kojima rade ili na kojima su radili, ali moram da Vas pitam, kakav je utisak na Vas ostavio i ostavlja taj slučaj, jer se zaista radi o monstruoznim događajima, jer su materijali o ovom predmetu transferisani iz Haškog tribunal-a, jer su u tom predmetu po prvi put kod nas preduzimale neke procesne radnje.

- To je bio jedan dug postupak, jedan „džambo predmet“, jedan od nekoliko takvih koje trenutno imamo u ovom Veću. Ovaj predmet je nešto potpuno drugačije od svega što sam do sada radila i mogu da kažem da takav predmet obeleži sudiji karijeru zato što je to nešto što ga potpuno involvira i usredsredi. Čini mi se da je vrlo teško uz takav jedan predmet raditi na još nekim. Bilo zaista puno novih stvari, nekih i procesnih i materijalnih izazova i nepoznanica sa kojima se ovo Veće susretalo s obzirom da mi praktično i pravimo sudske praksu, jer ne možemo da kažemo da imamo relevantnu sudske praksu vezanu za predmete ratnih zločina i za probleme sa kojima se u njima susrećemo. Pre svega, tu je način korišćenja iskaza koji je u tom predmetu dostavljao Haški tribunal, još pre istrage. Pogrešno se shvata da je ovaj predmet ustupljen našem pravosuđu na osnovu pravila 11bis, međutim radi se o tome da je

istragu nezavisno i potpuno samostalno vodio od samog početka istražni sudija našeg Veća, a na osnovu zahteva za sprovodenje istrage Tužilaštva za ratne zločine koje je dobilo osmogodišnji rezultat rada i prikupljeni matrijal, kako pismene dokaze tako i iskaze svedoka, iz Tribunalna. Znači, Tribunal nije ni optužio za ovaj događaj kako bismo mi, na osnovu pravila 11bis, eventualno dobili potvrđenu optužnicu i na osnovu nje nastavili rad. Radilo se, dakle, samo o prikupljenom materijalu koji je transferisan Tužilaštvu, a ono je na osnovu tog materijala podnelo zahtev za sprovodenje istrage. To je dovelo do situacije u kojoj se postavlja pitanje korišćenja tih izjava iz Haškog tribunalna. Takođe, od 1992. kada se desio tragični događaj (tačnije, radi se velikom broju događaja, u periodu od nekoliko meseci), prikupljene su izjave od strane različitih organa. Stoga smo imali razne predloge, od kojih smo neke odbijali a neke usvajali, vezane za način korišćenja tih izjava, kako iz Tribunalna tako i onih koje su uzimane u Bosni i Hercegovini.

Tako je, odmah nakon nakon stupanja na snagu odredaba novog ZKP-a koje se odnose na zaštitu svedoka, 10. juna 2006. (dok je primena čitavog ZKP-a odložena), ovo Veće već 13. juna 2006. godine prvo u našoj zemlji primenilo te mere zaštite. Time smo mnogim svedocima na njihov zahtev, a bez protivljenja stranaka, dali status zaštićenog svedoka, i to putem davanja pseudonima svedocima, svedočenjem putem video linka, isključivanjem javnosti kao mere zaštite. Dakle, bilo je puno novina, pri čemu se ovde radi o jednostavnim novinama koje je trebalo sprovesti, dok smo se, sa druge strane, susretali sa različitim stavovima u sudnicu vezano za način korišćenja i čitanje iskaza iz Haškog tribunalna (uz ili bez saglasnosti), a potom i iz sudske i tužilačke organa koji vode istrage u BiH. Preko stotinu svedoka je saslušano u ovom predmetu, a veoma mali broj njih, možda oko pet procenata, ima prebivalište u Republici Srbiji. Znači, uglavnom su to ljudi koji su dolazili ili iz BiH ili iz zemalja Evrope, pa su i troškovi postupka veoma veliki. Ti svedoci su i veoma istraumirani, i nalaze se u posebnom psihičkom stanju, naročito kada treba još jednom da se suoče sa onim što im se dogodilo, dolazeći u sudnicu. Tu je Veće imalo veliku pomoć Službe za pomoći i podršku žrtvama i svedocima, koja je i osnovana u vreme kada smo počinjali sa primenom instituta zaštićenog svedoka. Mnogi svedoci nisu ni žeeli, iz različitih razloga, da dođu u Srbiju, pa smo ih saslušavali putem video linka, takođe u saradnji sa Službom za žrtve i svedoke u Sarajevu, s obzirom da postoji odlična saradnja te službe sa službom našeg Suda.

Veliko opterećenje za taj predmet, pored navedenih procesnih stvari, je i činjenica da je ovde ipak samo mali deo lica koja bi bila, i mogla biti, odgovorna za ovaj zločin. Imamo i situaciju da neke druge grupe dobrotvoljaca svedoci često pominju i kao mnogo agresivnije, ali oni nisu procesuirani iz različitih razloga. Takođe, problem je bio i to što je, od dve osobe koje su praktično činile najveća zlodela, jedna umrla početkom postupka u zatvoru, pa je postupak prema njoj obustavljen, a druga osoba je još u bekstvu. Svedoci u svojim iskazima ukazuju upravo na njih kao na počinioce najmonstruoznijih dela. Sud je, zato, oslobođio četvoricu optuženih, prema kojima je postupak izdvojen, upravo za najmonstruozniji događaj, za Bajram 1992. godine, za koji nije utvrđeno da su optuženi bili prisutni. Međutim, nesumnjivo je bilo da su te zločine, ubijanja i klanja desetorice Muslimana, izvršila pomenuta dva lica, dakle jedan preminuli i drugi u bekstvu. Sud nikako ne sme da dozvoli da za neke radnje pojedina lica krivicu preuzmu samo zato što su prisutna, već je upravo najznačajniji zadatak suda da jednom valjanom presudom i jednom brižljivom ocenom svih dokaza utvrdi za šta su odgovorni oni optuženi koji su prisutni, jer mi ne sudimo događajima već ljudima. Imali smo više puta u sudnici izražene sumnje optuženih da će oni biti ti koji će podneti teret i krivicu za sve što se desilo. Sud to nije smeo da dozvoli. Sa druge strane, smatram da žrtve i njihove porodice, koje će celog života nositi breme događaja koji su ih zadesili, imaju pravo da saznaju, makar delimično, ko je odgovoran za njihove patnje. Sud stoga mora dobro da izvaga taj odnos da pravda mora biti zadovoljena, da odgovorni moraju biti oglašeni krivim, ali samo za ono što su uradili, a da sa druge strane, oštećeni dobiju satisfakciju.

Suđenja za ratne zločine će potrajati

Koliko mislite da će biti dug vek Veća za ratne zločine?

- To sve zavisi od toga da li će biti transfera iz Haškog tribunalna. Koliko sam ja upućena, toga baš i neće biti, ali izgleda da će biti mnogo onih „ostataka“ raznih predmeta i gomile dokaza, koji se već sada prenose Tužilaštvu za ratne zločine, i u tom slučaju postoji mogućnost da se ta priča jako oduži. Tužilaštvo dobija jako puno dokaza, kako iz Tribunalna, tako i iz Hrvatske, pa će morati da ulazi bar u istražne radnje. Hag verovatno ima puno materijala u vezi sa mnogim događajima koji su se odigrali u Bosni, Hrvatskoj i na Kosovu - prepostavljam da su istraživali po osnovu događaja, i ako, čitajući taj sirovi materijal, počnu da izvlače imena potencijalnih osumnjičenih, taj posao može da potraje.

Drugo, mi imamo nekoliko ogromnih predmeta koji su tek na početku, na primer predmeti Lovas, Suva Reka, novi „Škorpioni“.

Koliko Vam to predstavlja opterećenje? Osećate li neku vrstu razočarenja među oštećenima i njihovim porodicama?

- U ovom poslu nikada ne postoji presuda, niti sam ja imala takav slučaj, da su svi zadovoljni. Naravno da se oseća nezadovoljstvo, na izricanju presude se to videlo i kod optuženih (dvojica optuženih nisu

žeeli ni da saslušaju obrazloženje jer smatraju da su nevini), i kod oštećenih. Mislim da je tu malo zakazala i medijska propraćenost ali i edukacija, uopšte, jer svi učesnici su imali svoje zastupnike u postupku, i trebalo je objasniti koje su maksimalne kazne i da mora da postoji određena mera. Pri tome, sud ima u vidu i sudske prakse kako našeg Vrhovnog suda, tako i praksi Tribunalala, koja je do sada takođe bila neujednačena.

Da li je postojala posebna vrsta pažnje povodom ovog predmeta od strane Haškog tribunalala i međunarodnih organizacija, s obzirom da su, kao što ste rekli, dokazi i materijali transferisani našem Tužilaštvo upravo iz Haga?

- Tokom celog postupka ja sam pribavljala dokaze i iz Haškog tribunalala. Pred sam kraj postupka, po mom rešenju, a uvažavajući zahtev branilaca, traženo je da se dostavi pismena dokumentacija iz Haga vezana za proces formiranja Zvorničke brigade, pa smo dobili tri cela registratora pismenih dokaza koji su korišćeni u predmetu. Naime, postoji veliko interesovanje, s obzirom da je ovaj događaj predmet mnogih drugih postupaka u Tribunalu, poput suđenja Miloševiću, Krajišniku, Šešelju, a po osnovu komandne odgovornosti. Sa druge strane, svakako da se suđenje pratilo - mi smo dostavili kako Tribunalu, tako i stručnom timu odbrane Vojislava Šešelja, kompletne transkripte, naravno primenjujući sve mere zaštite prema svedocima, pa su su iskazi dati našem Veću korišćeni u postupku pred Tribunalom. Ipak je sve to povezno i ne može se odvojiti. Pored toga, OEBS je ovlašćen za monitoring suđenja pred Većem za ratne zločine, pa je Marko Minić, predstavnik OEBS-a, bio prisutan svaki put u sudnici.

U poslednje vreme vodi se intenzivna debata o budućnosti arhiva Tribunalala u Hagu. S obzirom da Veće za ratne zločine ima pristup bazama MKTJ, koliko Vam to pomaže u radu?

- Za razliku od Tužilaštva, Veće za ratne zločine još uvek nema pristup arhivama Haškog tribunalala. Još uvek nismo sklopili ugovor o tome sa Tribunalom, i čekamo odgovor Sekretara Tribunalala Hansa Holcijusa. Ipak se nalazimo na različite načine, i imamo odličnu komunikaciju sa Kancelarijom za veze, kada se obraćamo Sekretarijatu Tribunalala ili Tužilaštву u zavisnosti od faze postupka. Međutim, nije problem u tome da nam oni dostave tražena dokumenta, problem je što mi znamo šta da tražimo, s obzirom da nam nije poznato šta oni u svojim arhivama zapravo imaju. Da bismo to znali, mi pregledamo dokumentaciju koja je izvedena kao dokaz u predmetima Tribunalala. Ja, na primer, imam veliki broj presuda Tribunalala, i u fusnotama možete naći veoma veliki broj dokaza za koje ne znate da li bi vam koristili. Na taj način sam ja od Tribunalala tražila, i dobila, veliki broj dokaza.

Sa druge strane, pomaže nam i to što Tužilaštvo za ratne zločine ima pristup tim bazama, pa na taj način možemo da pronađemo u spiskovima ono što nam treba i da to i zahtevamo od Tribunalala. Ja sam skoro imala slučaj da sam, u skladu sa jednim od novijih pravila iz Pravilnika o postupku i dokazima Tribunalala, pravilu 75h, tražila od predsednika Tribunalala da sa određenog dokaza skine oznaku poverljivo. Taj moj zahtev je dostavljen Žalbenom veću u datom predmetu, i ono je odlučilo da se skine oznaka poverljivosti sa dokaza, ali samo za potrebe našeg predmeta. Naravno da bi bilo mnogo bolje da imamo direktni pristup elektronskoj bazi podataka, i nadam se da bi to trebalo uskoro da se reguliše.

Šta je Vaše mišljenje, gde bi trebalo da bude buduća lokacija, kako bi trebalo da se omogući pristup bogatoj i obimnoj kolekciji dokumenata Tribunalala?

- Ja sam prisustvovala sastanku u Palati federacije koji je upravo obrađivao tu tematiku, a kome su prisustvovali i predstavnici Vlade. Svakako da bi bilo jako važno da tim bazama imamo pristup mi koji postupamo u predmetima na koje se one odnose, ali pitanje je koliko bi se, i na koji način, to šire upotrebljavalo. Sigurno bi svaka država u regionu želela da za sebe obezbedi neko ekskluzivno pravo da na njenoj teritoriji bude ta arhiva, ali mislim da je najbolje da to bude neka neutralna lokacija, poput, Haga, Beča, ili neka možda bliža lokacija koja bi bila dostupna svim državama. Osim za stručnu, ne znam koliko bi to bilo interesantno i za širu javnost.

Mislite li da je vremenska distanca udaljila iz javnosti temu sukoba i zločina počinjenih devedesetih, iako ona posredno još uvek obeležava naše društvo? Da li se, po Vama, dovoljno govori o tome?

- Pre bih rekla da bi, utoliko ukoliko se govori o tome, to trebalo da bude malo „potkovanje“. Često se događa da novinari koji izveštavaju o suđenjima za ratne zločine, daju izveštaje kao da nisu ni bili u sudnici, pa se nekada pitam ko im daje te informacije. Za moj predmet su, na primer, rekli da je osuđen onako kako je optužen. Mi imamo portparola koji se time bavi, ali često je tu i pitanje tajminga, pa nekada dođe do zabuna. Moram da pohvalim dnevnik „Politiku“, jer mislim da oni potpuno objektivno izveštavaju o suđenjima. Ipak treba postaviti neke okvire i savladati bar osnovne pojmove ako se izveštava o određenoj temi. Mi smo imali edukacije i za medije, i to je vrlo korisno.

Ne mislim da će ove stvari pasti u zaborav, posebno se obraća pažnja na njih kada se pojavi neki novi predmet. Na žalost, naša država toliko „burno“ živi, pa prosti nema vremena da se ovom temom toliko bavi.

Razmišljate li tokom rada na predmetima za ratne zločine o eventualnim posledicama koje Vaša odluka može imati za naše društvo, pa čak i na odnos naše zemlje sa susedima?

- To bi moglo da se utvrdi nekim širim razmatranjima, jer sudija mora tokom postupka da se usredsredi na optužnicu. Mi nemamo mandat za faktografsko dokazivanje onoga što se dešavalо, a opet ne smemo ni da izlazimo iz okvira optužnice. Naravno da se moraju uzeti i obzir i drugi događaji iz istog perioda, ali dati predmet služi da se utvrdi da li su data lica odgovorna za dati događaj. Ovde se, ipak, radi o ratu, a svi znamo da istoriju pišu pobednici. Pitanje je da li ćemo mi i doživeti da se utvrde uzroci. Ljudi kod nas možda mešaju zadatak suda i sudija sa zadatkom tvoraca istorije, sa političarima, u objašnjavanju događaja. Ja sam i na kraju pretresa u predmetu Zvornik rekla da patriotizam, kao motiv lične prirode za koji neki optuženi navode da ih je vodio, jeste motiv koji je opravдан. Međutim, oni su taj patriotizam pogrešno shvatili. Sa druge strane, nisu oni tvorci te politike koja se tamo sprovodila, pa ja ne mogu njih da posmatram na taj način, niti se njihova odgovornost može uvećati ili smanjiti zbog nekih drugih, tuđih motiva ili nekih političkih odluka. Naš mandat nije da utvrdimo zašto se rat desio već zašto se desilo ono što predstavlja kršenje pravila u ratu, nad civilnim stanovništvom.

Drugo, osveta ne može da bude motiv koji bi opravdavao neki zločin. Čak sam imala situaciju da optuženi kaže da je u određenom momentu pucao u zatočene civile jer mu je majka javila da mu je poginuo rođak u Mostaru. Moje pitanje je bilo kakve veze ti civili imaju sa onima koji su ubili njegovog rođaka, a on je odgovorio: „Ne razmete Vi to, to su sve neprijatelji.“ U ratu se u ljudima javljaju strašni revolti i impulsivnost, nekada i oni koji su inače pritajeni, ali ne možemo ići unazad i utvrđivati koji je uzrok rata, niti ljudima sudimo zato što su učestvovali u ratu. Mnogi optuženi govore za sebe da su bili odlični borci, i to im нико ne osporava. Za mene je rat nešto pogubno, nešto najtragičnije što je čovek mogao da izmisli kao način za prevladavanje bilo kakvih sukoba, ali neki drugi tako ne misle, misle da je to jedini način, da je to završetak politike silom. Ovde se odgovara za kršenje pravila ratovanja.

I zato su ovi predmeti posebni: zato što su prvi, jedinstveni, što nemate praksu, što gomila stvari nikada nije do sada rađena, niti smo imali takve „džambo“ predmete. Kao, uostalom, i u organizovanom kriminalu. Ali, za razliku od tih suđenja, u suđenjima za ratne zločine sudimo za događaje koji su se desili pre deset i više godina, a ključno dokazno sredstvo, na žalost često nepouzdano, je svedok. Svedoci u ovakvim predmetima ne lažu svesno, ali nakon dugog preričavanja i podsećanja na događaje, vi više niste svesni šta ste sami videli a šta su posredna saznanja. Neki ljudi više i bolje pamte, neki se čak i trude da zaborave, neki svedoci se jako lepo verbalno izražavaju, drugi ne. U zavisnosti od toga, dolazite do različitog kvaliteta iskaza što sve u znatnoj meri utiče i na ocenu dokaza. Zbog toga je u ovim suđenjima rad sudije teži i delikatniji.

Smatrate li da presude Veća za ratne zločine, kao i Haškog tribunalra, utiču na kreiranje i tumačenje istorije našeg regiona? Da li, uopšte, smatrate da bi sudske presude trebalo da imaju takvu ulogu?

- Da, jer sud ipak mora da utvrdi šta se desilo, a na osnovu ocene svih dokaza. Tokom postupka se iznose iskazi svedoka i materijalni dokazi koji govore o datom događaju, naravno, ukoliko je taj događaj predmet optužnice. Nakon toga se utvrđuje da li je optuženi i odgovoran za dati događaj.

Naravno da se ljudi sažive sa takvima predmetima, jer to nisu predmeti kojima se bavite mesec, dva. Nekako se uvučete u čitavu priču. Mislim da se na neki način kroz njih piše i istorija, jer će te presude verovatno uči u anali koji će se koristiti za sudsku praksu, a možda i za neke šire potrebe. Iako je o tome iz ove perspektive teško govoriti, sigurno će te presude ostaviti pečat, pokrivajući delimično izvršioce i delimično događaje, s obzirom da se za ove događaje sudi i u BiH i u Hrvatskoj, što dodatno opterećuje, jer i tamo imate iskaze svedoka.

Snaga odluke Krivičnog vanraspravnog veća

Krivično vanraspravno veće ima odgovornost za donošenje odluka, često presudnih za predmete koji se sude i pred Većem za ratne zločine. Kako vidite Vašu ulogu u tom veću i koliko ono može da bude važna karika u lancu pravde?

- Taj posao je veoma interesantan, jer to veće jeste jedan filter koji omogućava da neke situacije koje ne zaslužuju pažnju ne dođu do pretresa. Imali smo i situacije da smo optužnice vratile u istragu, tj. da smo tražili da se razjasne neke činjenice. To veće ne sme da ulazi u kontradiktornu ocenu dokaza, i zato tu postoji jedna barijera, jer je nezakonito da, povodom prigovora, ulazite u bilo kakvu ocenu dokaza.

Pred Krivičnim vanraspravnim većem dosta je i odluka o uslovnim otpustima, kao i pitanja transferisanih lica koja su izdržavala kazne za ratne zločine osuđene u Hrvatskoj i BiH, i žele da ostatak kazne odsluže u Srbiji.

Da li ste ikada imali nedoumice u pogledu toka Vaše karijere, u smislu da ste poželeti da se bavite nekim „pitkijim“ stvarima – parnicom, privredom i sl?

- Imala sam jedan „izlet“ u banku, 1992. godine, za vreme onog užasnog ekonomskog stanja u zemlji. Međutim, u međuvremenu sam izabrana za sudiju u Drugom opštinskom sudu, i 1994. sam se vratala u pravosuđe. Imala sam dileme oko eventualnog bavljenja advokaturom, ali parnica i privreda nikada. Ne bih želela da vredam kolege koje se time bave, ali čini mi se da sam ja, i po rečima ljudi u mom

privatnom i poslovnom okruženju, previše „brza“ i da je to za mene ipak presporo. Mislim da ne bih tu mogla da nađem sebe. Možda grešim, jer kažu da je civilistika kraljica prava, ali ja sam i na fakultetu, kao i na magisterskim studijama, bila na krivično - pravnom smeru. Takođe, kada sam počela da radim, nakon redovnog pripravničkog rada, i rada u istrazi, izabrana sam kao krivični sudija, i nikada nisam bila parnični sudija. Privreda me posebno ne zanima, štaviše ekonomija mi nije bliska, kao ni baratanje novcem.

Ovaj posao jeste jestе težak, čak i fizički, ali meni nekako odgovara njegova brzina, pa čak i kada radim više stvari odjednom. Čini mi se da je lakše uraditi sto sitnih stvari nego jednu krupnu, jer je potrebna mnogo veća koncentracija i mnogo više znanja i angažmana, da bi se sve odjednom sublimiralo. Utoliko je ovo nešto potpuno novo, i ne liči ni približno ni na šta što je bilo ko od nas ranije radio.

Od svega što sam radila nekako je „najfiniji“ posao u drugostepenom veću, jer imate mogućnost da dajete neke vrste pravnih saveta i na taj način vršite uticaj. Pa, ako bih menjala posao, to bi možda bio posao nekog pravnog savetnika, posebno u nekoj stranoj organizaciji.

Kao sudija Veća za ratne zločine, bili ste u prilici da se dodatno obrazujete u teorijskom i praktičnom smislu kroz različite forme edukacije. Koliko Vam je to značilo? Da li je to dovoljno da se domaće pravosuđe u potpunosti osposobi za procesuiranje ratnih zločina?

- Nama, pre svega, nedostaje ljudstvo. Obuke su svakako korisne, međutim njima bi trebalo da budu obuhvaćeni svi učesnici postupka - sudije Vrhovnog suda, predstavnici Tužilaštva, itd. - i to uglavnom i jeste tako. Mi smo išli na više takvih obuka, organizovanih uglavnom uz pomoć OEBS-a i Fonda za humanitarno pravo, počev od seminara, okruglih stolova, susreta sa visokokvalifikovanim stručnjacima iz ove oblasti, između ostalog i sudija Haškog tribunala. Upoznali smo se, takođe, i sa mogućnostima korišćenja baza Tribunal-a, o kojima smo govorili, i nadam se da ćemo uskoro imati priliku da to i u praksi primenjujemo. Mislim da se na taj način šire vidici, pristup stvarima se menja, i drugačiji je pogled na stvari.

Takođe nam je važno svakodnevno upoznavanje sa pravilima međunarodnog humanitarnog prava, koja su zaista razuđena i nešto sa čim smo se mi ovde u Veću prvi put susreli. U tom smislu nam je važna i literatura putem koje se upozanjemo kako sa sudskom praksom međunarodnih sudova, tako i sa praksom sudova u regionu.

Koliko je za Veće za ratne zločine značajna regionalna saradnja u procesuiranju ratnih zločina?

- Regionalna saradnja je odlična, kako među sudijama, tako i među tužiocima, pa su sastanci i edukacije na regionalnom nivou vrlo korisni. Imali smo čak i zajednički istražni tim, koji je sudija Alimpić, bivši istražni sudija u ovom Veću, napravio sa Bosnom, radi otkrivanja učinilaca upravo iz predmeta Zvornik. Postojala je ideja da se to proširi, ali naravno iz nekih političkih razloga taj tim nije produžio svoj mandat.

U svakom slučaju, regionalna saradnja je od presudnog značaja, jer razmena iskustava, mišljenja o optužnicama, presudama, o tome dokle je ko došao u primeni pravila, uvek je korisna.

Ipak, na kraju ste prepušteni sami sebi i svom mišljenju, jer se postavlja i otvara hiljade dilema i pitanja, i ne možemo od bilo koga tražiti da zauzme obavezujući stav. Čuje se dosta mišljenja, i potrebno je iz svega toga sublimirati i u tome je izazov i zadatak Veća. Nadam se da će to naići na pozitivan odjek.

Da li sudija u Veću za ratne zločine ima posebnu odgovornost prema učesnicima u krivičnom postupku, mislim naročito na odnos prema svedocima, oštećenima, pa i optuženima. Radi se o teškim životnim situacijama, često sa tragičnim ishodom, ti ljudi u sudnici su pod stresom, mnogo ih je i sa posttraumatskim stresnim sindromom. Kako Vi to osećate i kako se sa tim nosite?

- Normalno da čovek to doživi, ali i kada nešto osetite, ne smete da pokažete pristrasnost, jer sa jedne strane imate optužene, a sa druge strane oštećene i svedoke. Pri tom, i svedoci su različiti, neki jako emotivno doživljavaju svoje svedočenje, i zato je tu Služba za pomoć, da im pokaže, objasni gde, šta, kako i ko će da ih pita, da ih psihološki pripremi za to svedočenje. Sada se praktikuje da, nakon 15 - 20 dana od svedočenja, Služba nazove svedoke i pita ih kako se osećaju. Na taj način im se pruža psihološka podrška, a tu je bitna i saradnja sa sličnim službama u regionu, koje ohrabruju lica da dođu i svedoče pred našim sudom. Takođe, u zavisnosti od toga kako smo mi ovde prihvatali te svedoke i kako se oni ovde osećaju, oni se vraćaju u svoja mesta, u Austriji, Nemačkoj, itd, pa one koji se kolebaju uspevaju da „nagovore“ da svedoče. Po meni je to uspeh i Suda i Službe. Ja sam imala i lepe i potresne situacije kada se svedok javi i prenese Službi utiske, govoreći da se sudija dobro odnosila prema njima i da je imala ljudski odnos. Na takav način možemo da ohrabrujemo ljudе da i dalje dolaze i svedoče.

Mediji, sud i kazna

Posebno je pitanje koliko naši mediji uspevaju da suđenja za ratne zločine prenesu realno i donekle edukuju građane. Mislim da nije teško objasniti, na primer, kolika je maksimalna kazna, da se ne može izreći kazna između 15 i 20 godina, da postoji gradacija, da se vrši individualizacija sankcija, da ne može

svaki optuženi da se gleda isto - recimo, nije isto da li je neki optuženi priznao krivicu ili ne. Ali, ako je sudija miran onim kako je cenio dokaze i sa presudom koju je doneo, mislim da ne bi trebalo da bude problema.

Susrećete se sa tragičnim sudbinama žrtava i njihovih porodica, a sa druge strane, kao sudiji Vam je važno i da zaštite prava optuženog. Kako nalazite meru u tome, i da li je nekada bilo prigovora na objektivnost?

- Meru na neki način na kraju nađete ukoliko smatrate da ste doneli valjanu presudu, ako ste pravilno ocenili dokaze. Morate da se izdignite na neku malu „uzbrdicu“ između optuženih i oštećenih. Imate potpuno suprotstavljenje interese, morate da štitite prava optuženog, morate procesno dobro da rukovodite postupkom, po meni, ne preterano rigidno, jer sudija ne treba da bude dežurni policajac. Dakle, morate naći meru i dozvoliti da se prava optuženog u punoj meri poštuju. Sa druge strane, ne može čovek da izbegne činjenicu da se vremenom srodi sa problemom, sa optužnicom, da maksimalno uđe u optužnicu. Očekivanja su u ovim postupcima velika, i sa jedne i sa druge strane. Oštećeni nekada očekuju da se sudi događajima, i da svu odgovornost snose optuženi koji su prisutni. Sa druge strane, imate optužene sa sopstvenim problemima, sa porodičnim problemima, sa nemaštinom, bez sredstava za život... Postupci dugo traju, pritvori dugo traju, ljudi se razboljevaju, i imate sumnje koje su izražene da će oni odgovarati za sve što se desilo na datom ratištu u svih tri, šest meseci, ili godinu dana. Samo pravilnim zakonskim postupanjem, kako u izvođenju dokaza, tako i u vođenju postupka i oceni dokaza, možemo razuveriti i jedne i druge u tim sumnjama. I, na kraju, pravilno odmerene kazne mogu da dovedu do cilja, a to je ta mera između možda na prvi pogled nepomirljivih interesa.

Mislite li da se polako vraća narušeno poverenje građana u pravosuđe, i kako se na tome može dalje raditi?

- Ne bih rekla, bar posmatrajući domaće medije. Svakako da sud mora da pokaže dodatni angažman, ali mislim da je za povratak poverenja građana u pravosuđe ključna uloga zakonodavne vlasti. Ne možemo imati pravnu sigurnost ako se zakoni menjaju svakodnevno - sudije nisu stigle da prouče novi zakon, niti je stigla sudska praksa da se ustanovi. Za mene je porazno što, evo, i nova Vlada najavljuje povlačenje svih predloga zakona, koji su plaćeni debelo komisijama stručnjaka, pravnika, profesora i kolega sudija koji su uložili trud, i dali svoj doprinos. Da ne pričamo o mreži sudova, koja bi nam mnogo pomogla. Jer, građani, kada govorimo o poverenju u pravosuđe, traže dve stvari: efikasnost i kvalitet. Efikasnosti nema kada već godinama nemamo kasacione sudove. Takođe, beogradsko sudstvo je potpuno preopterećeno, za razliku od sudova u unutrašnjosti.

Zakoni su ti koji omogućavaju efikasnost. Na primer, imate ZKP koji je trebalo da stupi na snagu 2007. godine, a mi se, evo, približavamo 2009, i to se nije desilo, iako on na mala vrata predviđa tužilačku istragu. Takođe, po meni je tragično što je zakonodavna vlast dozvolila da sud, i uopšte stručna javnost, ima dilemu oko toga koja kazna može da izrekne u datom momentu. Dakle, takva dilema ne sme da postoji, a danas je prisutna i kod vrhunskih stručnjaka.

Mnogo se govori o potrebi da sudije budu nezavisne. Da li ustavno i zakonska rešenja, po Vama, garantuju nezavisno sudstvo u Srbiji?

- Tu se opet vraćamo na temu zakonskih regulativa i Ustava. Ustav, najviši pravni akt, tumači svako na svoj način. Predsednik Vrhovnog suda kaže da mi još uvek ne znamo da li ćemo biti reizabrani ili ne. A da bi bili nezavisni treba da budemo potpuno oslobođeni te vrste brige, ali ja ipak nemam vremena da o tome razmišljam. To se na kraju sve svodi na politiku.

Kada se govori o nezavisnosti u odlučivanju, ja sam tu potpuno nezavisna. Niko me nikada nije ni pitao niti pritisao u vezi odluke u predmetu. Srećom, ovde sudi troje profesionalnih sudija u Veću, i ta vrsta nezavisnosti je potpuna, ali na nekom višem nivou dovoljna je ilustracija da Ustav svako tumači na svoj način. Takođe, govori se o kriterijumima za ocenu rada sudija, a to povlači pitanje ko postavlja te kriterijume, kako ih ocenjuje, i šta taj neko tek treba da zna da bi mogao to da radi.

Misljam da je dobar deo problema u odsustvu mreže sudova, jer su sudovi imaju previše posla, nama nedostaju sudije, nije dugo bilo izbora novih, a broj predmeta raste. Kako onda govoriti o efikasnosti?

Da li je naše sudstvo odgovorno? Mnogo se govori o potrebi da sudija bude nezavisan, retko o tome da treba da bude i odgovoran.

- Misljam da jeste odgovorno, tj. mislim da su sudije odgovorne onoliko koliko je to moguće. Ja ne bežim od odgovornosti, uključujući i disciplinsku.